JULES VERNE

ETERNUL ADAM

JULES VERNE

Jules Verne

Eternul Adam

În Româneşte de
ION HOBANA

Ilustraţii originale de Léon BENETT

Titlul original
JULES VERNE
L'ÉTERNEL ADAM
1891

Scrisă de Jules Verne în ultimii ani, această nuvelă oferă o nouă viziune, tinzând mai degrabă spre concluzii pesimiste, spre deosebire de optimismul care animă ”Călătoriile extraordinare”.

M.J.V.

Zartogul Sofr-Aï-Sr – adică „doctorul, al treilea reprezentant bărbat al celei de-a o sută una generaţii din neamul Sofr-ilor” – mergea cu paşi înceţi pe strada principală din Basidra, capitala lui Hars-Iten-Schu, altfel spus, „Imperiul celor Patru Mări”. Patru mări într-adevăr: Tubélona – marea septentrională, Ehona – australă, Spona – orientală şi Mérona – occidentală, mărgineau acest ţinut, de formă foarte neregulată, ale cărui ultime frontiere ajungeau, în longitudine, până la patru grade est şi şaizeci şi două de grade vest, iar în latitudine, cincizeci şi patru de grade nord şi cincizeci şi cinci de grade sud. Cât despre suprafaţa mărilor, cum să o evaluam, fie şi cu aproximaţie, de vreme ce ele erau unite, iar un navigator, pornind de pe oricare dintre ţărmurile lor şi plutind mereu în linie dreaptă, ar fi ajuns negreşit pe ţărmul diametral opus? Căci pe toată suprafaţa globului nu exista alt continent în afară lui Hars-Iten-Schu.

Sofr mergea cu paşi înceţi, mai întâi pentru că era foarte cald: începea anotimpul arzător şi în Basidra, situată pe ţărmul lui Spona-Schu, sau marea orientală, la mai puţin de douăzeci de grade nord de ecuator, o teribilă cataractă de raze se prăvălea din soare, aflat atunci aproape la zenit.

Dar, mai mult decât oboseala şi căldura, ceea ce încetinea paşii lui Sofr, savantul zartog, era povara propriilor sale gânduri. Ştergându-şi fruntea de transpiraţie, cu o mână distrată, el îşi reamintea şedinţa care tocmai se sfârşise şi în care atâţia oratori elocvenţi, numărându-se şi el cu cinste printre ei, celebraseră în chip magnific a o suta nouăzeci şi cincea aniversare a întemeierii imperiului.

Unii îi evocaseră istoria, adică însăşi istoria întregii umanităţi. Ei arătaseră că Mahart-Iten-Schu, Pământul celor Patru Mări, fusese divizat, la origine, între un număr imens de seminţii sălbatice, care se ignorau reciproc. Cele mai

vechi tradiţii urcau până la aceste seminţii. Cât despre faptele anterioare lor, nimeni nu le cunoştea şi ştiinţele naturale abia începeau să discearnă o slabă lucire în tenebrele de nepătruns ale trecutului. Oricum, aceste vremuri îndepărtate se sustrăgeau criticii istorice, ale cărei prime rudimente erau alcătuite din noţiuni vagi referitoare la vechile seminţii risipite.

Timp de peste opt mii de ani, istoria din ce în ce mai completă şi mai exactă a lui Mahart-Iten-Schu nu relata decât încăierări şi războaie, mai întâi între indivizi, apoi între familii, în sfârşit, între triburi, fiecare fiinţă, fiecare colectivitate, mică sau mare, neavând alt obiectiv, de-a lungul timpului, decât de a-şi asigura supremaţia asupra rivalilor săi şi străduindu-se, cu rezultate diverse şi adesea contrare, să-i aservească legilor sale.

După aceşti opt mii de ani, amintirile oamenilor încep să se precizeze. Odată cu a doua din cele patru perioade în care erau împărţite de obicei analele lui Mahart-Iten-Schu, legenda începe să merite numele de istorie. De altfel, istorie sau legendă, substanţa relatărilor nu se schimbă: aceleaşi masacre şi măceluri – e adevărat, de data aceasta nu între triburi, ci între popoare – aşa că, în definitiv, această a doua perioadă nu se deosebea prea mult de cea dintâi.

La fel stăteau lucrurile şi cu cea de-a treia, încheiată abia cu doua sute de ani în urmă, după ce durase aproape şase secole. O perioadă poate şi mai atroce, în timpul căreia, grupaţi în armate fără număr, cu o nepotolită turbare, oamenii săturaseră pământul cu sângele lor.

Într-adevăr, cu ceva mai puţin de opt secole înaintea zilei în care zartogul Sofr străbătea strada principala a Basidrei, omenirea fusese pregătită pentru vaste convulsii. În momentul acesta, armele, focul, violenţa împlinind o parte din opera lor necesară, cei slabi sucombând în faţa celor puternici, oamenii care populau Mahart-Iten-Schu alcătuiau trei naţiuni omogene, timpul atenuând, în sânul fiecăreia dintre ele, deosebirile dintre învingătorii şi învinşii de

odinioară. Atunci, una din aceste naţiuni porni să-şi subjuge vecinii. Situaţi către centrul continentului, Andarti-Ha-Sammgor, sau Oamenii cu Chip de Bronz, luptară fără cruţare pentru a-şi largi frontierele între care se înăbuşea rasa lor prolifică şi ardentă. Cu preţul unor războaie seculare, ei îi înfrânseră, unii după alţii, pe Andarti-Mahart-Horis, Oamenii din Ţara Zăpezii, care locuiau în ţinuturile din sud, şi pe Andarti-Mitra-Psul, Oamenii Stelei Neclintite, al căror imperiu era situat către nord şi către vest.

Se scurseseră aproape doua sute de ani de când ultima revoltă a acestor popoare fusese înecată în torente de sânge şi Pământul cunoscuse, în sfârşit, o eră de pace. Aceasta era a patra perioadă a istoriei. Un singur imperiu înlocuind cele trei naţiuni de odinioară, toţi fiind supuşi legilor Basidrei, unitatea politică tindea să contopească rasele. Nimeni nu mai vorbea despre Oamenii cu Chip de Bronz, despre Oamenii din Ţara Zăpezii, despre Oamenii Stelei Neclintite şi Pământul nu mai purta decât un singur popor, pe Andarti-Iten-Schu, Oamenii celor Patru Mări, popor alcătuit din toate celelalte.

Dar iată că după aceşti două sute de ani de pace, părea să se anunţe o a cincea perioadă. De câtva timp, circulau zvonuri supărătoare, iscate nu se ştie unde. Se iviseră gânditori pentru a trezi în suflete amintiri ancestrale, despre care se credea ca sunt de mult îngropate. Vechiul sentiment al rasei reînvia sub o nouă înfăţişare, caracterizată prin cuvinte noi. Se vorbea în mod curent de „atavism”, de „afinităţi”, de „naţionalităţi” etc. – toate vocabule de creaţie recentă, care, răspunzând unei necesităţi, îşi cuceriseră de îndată drept de cetate. Potrivit comunităţii de origine, de aspect fizic, de tendinţe morale, de interese sau pur şi simplu de regiuni şi de climat, apăreau grupări care creşteau încet-încet şi începeau să se agite. Ce drum avea să urmeze această evoluţie incipientă? Abia format, imperiul avea oare să se dezagrege? Mahart-Iten-Schu avea să se împartă, ca odinioară, într-un mare număr de naţiuni, sau, pentru a menţine unitatea, va trebui

să se recurgă iarăşi la înfricoşătoarele hecatombe care, timp de atâtea milenii, transformaseră pământul într-un osuar?...

Cu o mişcare a capului, Sofr alungă aceste gânduri. Nici el, nici altcineva nu cunoştea viitorul. De ce să se întristeze, deci, în aşteptarea unor evenimente nesigure? De altfel, nu era momentul potrivit pentru a medita la aceste sinistre ipoteze. În ziua aceea, bucuria era stăpână şi toate gândurile trebuiau să se îndrepte spre augusta măreţie a lui Mogar-Si, cel de-al doisprezecelea împărat al lui Hars-Iten-Schu, al cărui sceptru călăuzea universul spre un destin glorios.

De altfel, pentru un zartog, motivele de satisfacţie nu lipseau. În afara istoricilor care evocaseră trecutul lui Mahart-Iten-Schu, o pleiadă de savanţi, întruniţi cu prilejul grandioasei aniversări, făcuseră, fiecare în specialitatea lui, bilanţul cunoaşterii umane şi stabiliseră punctul în care ajunsese omenirea datorită efortului său secular. Or, dacă primii dăduseră naştere, într-o oarecare măsură, unor reflecţii triste, amintind pe ce drum lent şi întortocheat evadase umanitatea din temniţa bestialităţii originare, ceilalţi ştiuseră să hrănească orgoliul legitim al auditoriului.

Într-adevăr, comparaţia între ceea ce fusese omul, sosind gol şi dezarmat pe pământ, şi ceea ce era el astăzi, incita la admiraţie. Timp de secole, cu toată discordia şi ura fratricidă, el nu-şi întrerupsese nici o clipă lupta cu natura, amplificându-şi fără încetare victoria. Mai întâi lent, marşul său triumfal îşi accelerase uimitor ritmul în ultimii două sute de ani, stabilitatea instituţiilor politice şi pacea universală care rezultaseră determinând o strălucită înflorire a ştiinţei. Omenirea trăise prin creier şi nu numai prin membre; ea reflectase, în loc să se epuizeze în războaie fără sens – şi tocmai de aceea, în ultimele două secole, înaintase cu paşi tot mai repezi către cunoaşterea şi supunerea materiei...

Străbătând sub soarele arzător lunga strada a Basidrei, Sofr schiţă în mintea sa, în linii mari, tabloul cuceririlor

omului.

Mai întâi – momentul se pierdea în noaptea timpurilor – acesta născocise scrierea, ca să fixeze gândul; apoi – invenţia data de peste cinci sute de ani – găsise mijlocul de a răspândi cuvântul scris într-un număr infinit de exemplare, cu ajutorul unei forme aşezate o dată pentru totdeauna. De la această invenţie decurgeau, de fapt, toate celelalte. Datorită ei, creierii se puseseră în mişcare, inteligenţa fiecăruia îmbogăţindu-se cu aceea a vecinului, iar descoperirile teoretice şi practice se înmulţiseră prodigios. Acum nici nu mai puteau fi numărate.

Omul pătrunsese în măruntaiele pământului şi extrăgea de acolo huila, generoasa sursă de căldură; el eliberase forţa latentă şi aburul trăgea pe panglici de fier convoaie grele, sau acţiona nenumărate maşini puternice, delicate şi precise; graţie acestor maşini, el ţesea fibrele vegetale şi putea să fasoneze după plac metalele, marmura şi stânca. Într-un domeniu mai puţin concret, sau, oricum, de o utilizare mai puţin directă şi imediată, el pătrundea treptat misterul numerelor şi explora tot mai departe infinitul adevărurilor matematice. Prin ele, gândirea lui străbătuse cerul. Ştia că Soarele nu e decât o stea gravitând în spaţiu după legi riguroase, antrenând un cortegiu de şapte stele în orbita sa înflăcărată[1]. Cunoştea arta de a combina anumite corpuri astfel încât să formeze unele noi, nemaiavând nimic comun cu cele dintâi, sau de a diviza alte corpuri în elementele lor constitutive şi primordiale. Supunea analizei sunetul, căldura, lumina şi începea să le determine natura şi legile. Cu cincizeci de ani în urmă, învăţase să producă forţa ale cărei terifiante manifestări sunt tunetul şi fulgerele şi făcuse îndată din ea sclavul sau; de pe acum, acest agent misterios transmitea la distanţe incalculabile gândul scris; mâine avea să transmită sunetul, poimâine, fără îndoială, lumina[2]... Da, omul era mare, mai mare decât universul imens căruia avea sa-i comande ca un stăpân,

---

[1] Antarti-Iten-Schu nu cunoșteau deci existenţa lui Neptun (n.t.)

într-o zi apropiată...

Pentru a fi în posesia adevărului integral, rămânea de rezolvat o ultimă problemă: „Cine era omul acesta, stăpânul lumii? De unde venea el? Către ce ţeluri necunoscute tindea neobositul sau efort?”

Zartogul Sofr tratase tocmai acest vast subiect în cursul ceremoniei care abia se sfârşise. Desigur îl abordase doar, caci o asemenea problemă era deocamdată de nerezolvat şi avea să rămână aşa încă multă vreme. Câteva luciri vagi începeau totuşi să lumineze misterul. Şi oare nu zartogul Sofr proiectase cele mai puternice dintre aceste luciri când, în mod sistematic, codificând observaţiile răbdătoare ale predecesorilor şi propriile sale concluzii, ajunsese să formuleze legea evoluţiei materiei vii, lege universal admisă acum, fără un singur oponent?

Teoria se sprijinea pe o bază triplă.

Mai întâi pe geologie, care, născută în ziua în care începuseră să scormonească măruntaiele solului, se perfecţionase odată cu dezvoltarea exploatărilor miniere. Scoarţa globului era atât de bine cunoscută încât îndrăzniseră sa-i fixeze vârsta la patru sute de mii de ani, iar pe aceea a lui Mahart-Iten-Schu, aşa cum se înfăţişa atunci, la douăzeci de mii de ani. Mai înainte acest continent dormea sub apele mării, după cum stătea mărturie pătura groasă de mâl marin care acoperea, fără întrerupere, straturile stâncoase de dedesubt. Datorită cărui proces ţâşnise el din valuri? Fără îndoială, în urma unei contracţii a globului răcit. Oricum emersiunea lui Mahart-Iten-Schu trebuia considerată drept neîndoielnică.

Ştiinţele naturale îi furnizaseră lui Sofr celelalte două temelii ale sistemului sau, demonstrând strânsa înrudire a plantelor între ele, a animalelor între ele. Sofr mersese mai departe: el dovedise că aproape toate vegetalele existente se trăgeau dintr-o plantă marină, strămoşul lor, şi că

---

[2] Aşadar observăm că, dacă Andart’-Iten-Schu cunoşteau telegraful, încă nu cunoşteau telefonul şi lumina electrică, la momentul în care zartogul Sofr-Aï-Sr făcea aceste reflecţii.

aproape toate animalele terestre sau aeriene derivau din animale marine. Printr-o evoluţie lentă dar neîntreruptă, acestea din urmă se adaptaseră puţin câte puţin la condiţii de viaţă mai întâi asemănătoare, apoi mai îndepărtate de cele ale vieţii lor primitive şi, din stadiu în stadiu, dăduseră naştere celor mai multe dintre formele însufleţite care populau pământul şi văzduhul.

Din păcate, această teorie ingenioasă nu era inatacabilă. Faptul că fiinţele vii aparţinând regnului animal sau vegetal aveau strămoşi marini părea incontestabil aproape pentru toţi, dar nu pentru toţi. Existau, într-adevăr, câteva plante şi câteva animale a căror legătură cu formele acvatice nu putea fi demonstrată. Acesta era unul din cele doua puncte vulnerabile ale sistemului.

Al doilea punct – şi Sofr nu-şi ascundea acest lucru – era omul. Între om şi animale, nici o apropiere posibila. Desigur, funcţiile şi proprietăţile primordiale, cum ar fi respiraţia, nutriţia, motilitatea, erau aceleaşi şi se exercitau, sau se revelau într-un mod foarte asemănător, dar subzista o prăpastie de netrecut între formele exterioare, numărul şi aşezarea organelor. Dacă, printr-un lanţ din care lipseau puţine verigi, marea majoritate a animalelor putea fi legate de strămoşi ieşiţi din mare, o asemenea filiaţie era inadmisibilă în privinţa omului. Pentru a păstra intactă teoria evoluţiei, era deci necesar să se născocească ipoteza unei origini comune a locuitorilor apelor şi a omului, origine căreia nimic, absolut nimic nu-i demonstra existenţa anterioară.

O clipă, Sofr sperase să găsească în pământ argumentele favorabile ideilor sale. Sub impulsul şi supravegherea sa, se făcuseră săpături ani în şir, dar pentru a ajunge la rezultate diametral opuse celor pe care le aştepta.

După ce străbătuseră o peliculă subţire de humus, formată prin descompunerea unor plante şi animale asemănătoare celor întâlnite în fiecare zi, ajunseseră la stratul gros de mâl, unde vestigiile trecutului îşi schimbaseră natura. În acest strat, nimic din flora sau

fauna existentă, doar o colosală aglomerare de fosile exclusiv marine, ale căror rude apropiate trăiau încă în oceanele care mărgineau Mahart-Iten-Schu.

Ce altă concluzie se putea trage, decât că geologii aveau dreptate: continentul slujise drept fund acestor oceane? De altfel, nici Sofr nu greşea susţinând originea marină a faunei şi florei contemporane pentru că, în afara unor excepţii atât de rare încât puteau fi considerate drept nişte monstruozităţi, formele acvatice şi formele terestre erau singurele a căror urmă era vizibilă, acestea din urmă descinzând în mod necesar din celelalte…

Din nefericire pentru generalizarea sistemului, făcură şi alte descoperiri. Răspândite în toată grosimea humusului şi până în zona superficială a depozitului de mâl, se aflau nenumărate oseminte omeneşti. Structura acestor fragmente de schelet n-avea nimic excepţional şi Sofr trebui să renunţe la a vedea în ele organismele intermediare a căror existenţă i-ar confirma teoria: aceste oseminte erau oseminte omeneşti, nici mai mult nici mai puţin.

Observară totuşi, curând, o particularitate remarcabilă. Până la o anumită perioadă, care putea fi evaluată în mare la două sau trei mii de ani, cu cât era osuarul mai vechi, cu atât erau mai mici craniile descoperite. Dincolo de acest stadiu, progresia se inversa şi, cu cât pătrundeau mai departe în trecut, cu atât creştea capacitatea craniilor şi, prin urmare, mărimea creierilor pe care îi adăpostiseră. Cele mai mari fură găsite tocmai printre rămăşiţele, de altfel foarte rare, de la suprafaţa stratului de mâl. Cercetarea conştiincioasă a acestor resturi venerabile nu mai îngăduia vreo îndoială: oamenii din acea epocă îndepărtată căpătaseră o dezvoltare cerebrală mult superioară celei a succesorilor lor – inclusiv a contemporanilor zartogului Sofr. Timp de o sută şaizeci, sau o sută şaptezeci de secole avusese deci loc o regresie evidentă, urmată de o nouă ascensiune.

Tulburat de aceste fapte stranii, Sofr îşi continuă

cercetările. Stratul de mâl fu străbătut dintr-o parte în alta, dovedindu-se a avea o grosime care, potrivit celor mai moderate opinii, corespundea la nu mai puţin de cincisprezece sau douăzeci de mii de ani. Mai jos, avuseseră surpriza de a găsi slabe urme ale unui vechi strat de humus, apoi, dedesubtul lui, stânca, de natură diferită, după locul cercetărilor. Uimirea ajunsese la culme când câteva rămăşiţe de origine incontestabil umană fură smulse acestor adâncuri misterioase. Erau bucăţi de oase care aparţinuseră unor oameni şi, de asemenea, fragmente de arme sau de maşini, resturi de oale, inscripţii incomplete într-un limbaj necunoscut, pietre dure lucrate cu fineţe, câteodată tăiate în formă de statui aproape intacte, capiteluri delicat sculptate etc. Ansamblul acestor descoperiri îi făcu să conchidă, în mod logic, ca aproximativ cu patruzeci de mii de ani urmă – deci cu douăzeci de mii înaintea momentului în care apăruseră, nu se ştia de unde şi cum, primii reprezentanţi ai rasei contemporane – oamenii trăiseră pe aceste locuri şi ajunseseră la un grad de civilizaţie foarte avansat.

Aceasta a fost, într-adevăr, concluzia generală. Exista, totuşi, cel puţin un dizident.

Acest dizident nu era altul decât Sofr. A admite că alţi oameni, despărţiţi de succesorii lor printr-o prăpastie de douăzeci de mii de ani, ar fi populat pentru prima oară Pământul, era, după opinia lui, curată nebunie. De unde ar fi venit, în acest caz, aceşti urmaşi ai unor strămoşi dispăruţi de atâta vreme şi de care nu-i lega nimic? Decât să accepţi o ipoteză atât de absurdă, mai bine să rămâi în expectativă. Dacă aceste fapte stranii nu fuseseră explicate, asta nu înseamnă ca ar fi fost inexplicabile. Într-o zi vor putea fi interpretate. Până atunci se cuvenea să nu li se acorde niciun credit şi să se rămână la aceste principii, care satisfac pe deplin raţiunea pură.

Viaţa planetară se împarte în două faze: înainte şi după apariţia omului. În prima, Pământul, în continuă prefacere, este, din această cauză, nelocuibil şi nelocuit. În a doua,

scoarţa globului a ajuns la un grad de coeziune îngăduind stabilitatea. Imediat, având, în sfârşit, un suport solid, apare viaţa. Ea începe cu formele cele mai simple şi se complică mereu, pentru a ajunge în cele din urma la om, ultima şi cea mai perfectă expresie a sa. Abia apărut pe Pământ, omul îşi începe şi îşi continuă fără oprire ascensiunea. Cu un pas lent dar sigur, el se îndreaptă spre ţelul sau, care este cunoaşterea deplină şi stăpânirea absolută a universului...

Purtat de entuziasmul convingerilor sale, Sofr trecuse dincolo de casă. Se întoarse, mormăind.

„Cum adică, îşi spunea el, să admitem că omul – acum patruzeci de mii de ani! — ar fi ajuns la un grad de civilizaţie comparabil, dacă nu chiar superior celui de care ne bucurăm acum şi că toate cunoştinţele, toate cuceririle sale ar fi dispărut fără să lase nici o urmă, obligându-i pe descendenţi să reînceapă opera de la temelie, ca şi cum ar fi fost pionierii unei lumi nelocuite înaintea lor?... Dar asta înseamnă să negăm viitorul, să proclamăm că efortul nostru este zadarnic şi că orice progres este la fel de incert şi de instabil ca o băşică de spuma la suprafaţa valurilor!”.

Sofr se opri în faţa casei sale.

„Upsa ni!... hartchok!... (Nu, nu!... într-adevăr!...) Andart mir’hoë spha!... (Omul este stăpânul lucrurilor!...)” murmură el, deschizând uşa.

***

După ce se odihni câteva clipe, zartogul luă masa cu multă poftă, apoi se întinse pentru siesta zilnică. Dar problemele pe care le frământase întorcându-se acasă continuau să îl obsedeze şi îi goneau somnul.

Oricât de mare ar fi fost dorinţa sa de a stabili unitatea ireproşabilă a metodelor naturii, avea prea mult simt critic pentru a nu-şi da seama cât de slab era sistemul său în faţa originii şi formării omului. A constrânge faptele să corespundă unei ipoteze prealabile este o metodă valabilă

când vrei să ai dreptate împotriva celorlalţi, dar nu împotriva ta însuţi.

Dacă în loc să fie un savant, un foarte eminent zartog, ar fi făcut parte dintre cei neînvăţaţi, Sofr ar fi fost mai puţin tulburat. Într-adevăr, fără să-şi piardă timpul cu speculaţii profunde, mulţimea accepta cu ochii închişi vechea legendă, transmisă din tată în fiu, din vremuri imemoriale. Explicând misterul printr-un alt mister, ea punea originea omului pe seama intervenţiei unei voinţe superioare. Într-o zi, această forţă superioară crease din nimic pe Hedom şi pe Hiva, primul bărbat şi prima femeie, ai căror urmaşi populaseră Pământul. Totul se înlănţuia astfel foarte simplu.

„Prea simplu! se gândea Sofr. Când îţi pierzi speranţa că vei înţelege un lucru, e cu adevărat prea facil să faci să intervină divinitatea: în felul acesta, e inutil să mai cauţi soluţia enigmelor universului, problemele fiind suprimate odată ce sunt puse”.

Şi încă dacă legenda populară ar fi avut măcar aparenţa unei baze solide!... Dar ea nu se întemeia pe nimic. Nu era decât o tradiţie, născută în epocile de ignoranţă şi transmisă apoi din eră în eră. Până şi numele „Hedom!...” De unde venea această vocabulă bizară, cu consonanţă stranie, care nu părea să aparţină limbii vorbite de Andart-Iten-Schu? O infinitate de savanţi studiaseră doar această mică dificultate filologică, fără să găsească un răspuns satisfăcător... Toate acestea erau nişte aiureli, nedemne de atenţia unui zartog!...

Iritat, Sofr coborî în gradină. Era, de altfel, ora la care obişnuia să o facă. Asfinţind, soarele revărsa asupra pământului o căldură arzătoare şi o briză călduţă începea să adie dinspre Spone-Schu. Zartogul rătăci pe alei, la umbra copacilor ale căror frunze tremurătoare murmurau în vânt şi, încet-încet, nervii săi îşi regăsiră echilibrul obişnuit. Izbuti să-şi alunge preocupările absorbante, să se bucure în linişte de aerul curat, să se intereseze de fructe şi de flori, bogăţia şi podoaba grădinilor.

Întâmplarea purtându-i paşii spre casă, el se opri pe marginea unei excavaţii profunde, în care zăceau numeroase unelte. Acolo avea să fie turnate curând temeliile unei noi clădiri, menită să dubleze suprafaţa laboratorului. Dar, în această zi de sărbătoare, muncitorii îşi părăsiseră lucrul pentru a se distra.

Sofr aprecia maşinal munca depusă până în acel moment şi ce mai rămânea de făcut, când în penumbra excavaţiei, un punct strălucitor îi atrase privirea. Intrigat, coborî şi desprinse un obiect ciudat din pământul care-l acoperea pe trei sferturi.

Ajuns la lumină, zartogul îşi examină descoperirea. Era un fel de cutie dintr-un metal necunoscut, de culoare cenuşie, cu o textură granuloasă, a cărei lungă şedere în pământ îi atenuase strălucirea. Cam la o treime din lungimea cutiei, o fantă arata că e vorba de două părţi îmbucându-se una în alta.

Sofr încercă să o deschidă. La prima tentativă, metalul, dezagregat de trecerea timpului, se prefăcu în pulbere, descoperind un al doilea obiect. Substanţa acestuia era la fel de nouă pentru zartog ca şi metalul care-l protejase până atunci. Era un rulou vechi de fire suprapuse şi ciuruite de semne stranii, a căror regularitate arata că erau caracterele unei scrieri, dar al unei scrieri necunoscute. Sofr nu văzuse niciodată ceva asemănător, sau măcar analog.

Tremurând de emoţie, zartogul alergă să se închidă în laboratorul sau şi, desfăşurând cu grijă preţiosul document, îl privi. Da, era într-adevăr o scriere, nimic mai sigur. Dar nu era mai puţin sigur că această scriere nu semăna cu niciuna dintre cele folosite pe toată suprafaţa pământului, de la începuturile istoriei.

De unde venea acest document? Ce sens avea el? Aceste doua întrebări se născură în chip firesc în spiritul lui Sofr.

Pentru a răspunde celei dintâi, era necesar să fi în stare să răspunzi celei de-a doua. Trebuia deci, în primul rând, să citeşti şi apoi să traduci, căci se putea afirma apriori că

limba documentului era la fel de puţin cunoscută ca şi scrierea.

Era oare cu putinţă? Fără să mai întârzie, zartogul Sofr se apucă înfrigurat de lucru.

Descifrarea dură multă vreme, ani întregi. Sofr nu-şi pierdu răbdarea. Fără să se descurajeze, el continuă studierea metodică a misteriosului document, înaintând pas cu pas către lumină. Veni în sfârşit o zi în care descoperi cheia indescifrabilului rebus, o zi în care, cu multe ezitări şi multă trudă, putu sa-l traducă în limba Oamenilor celor Patru Mări.

Când ziua aceea sosi, zartogul Sofr-Aï-Sr citi ceea ce urmează:

Rosario, 24 mai 2...

Datez astfel începutul relatării mele, cu toate că, de fapt, ea a fost scrisă la o altă dată, mult mai recentă şi în cu totul alte locuri. Dar, în asemenea cazuri, ordinea este, după mine, imperios necesară şi iată de ce am adoptat forma unui „jurnal”, redactat zilnic.

La 24 mai începe deci desfăşurarea îngrozitoarelor evenimente pe care vreau să le relatez aici pentru cei care vor veni după mine, dacă omenirea mai poate conta pe un viitor oarecare.

În ce limbă voi scrie? În engleză sau în spaniolă, pe care le vorbesc curgător? Nu, voi scrie în limba ţării mele: în franceză.

În ziua aceea, 24 mai, invitasem câţiva prieteni în vila mea din Rosario.

Rosario este, sau mai curând era un oraş mic din Mexic, pe ţărmul Pacificului, puţin mai la sud de golful Californiei. Mă instalasem acolo în urmă cu un deceniu, pentru a dirija exploatarea unei mine de argint al cărei proprietar eram. Afacerile mele prosperaseră uimitor. Eram un om bogat, chiar foarte bogat – cuvântul acesta mă face să râd astăzi! – şi aveam de gând să mă întorc în scurt timp în Franţa, patria mea.

Vila, una dintre cele mai luxoase, era situată în punctul culminant al unei vaste grădini care cobora spre mare şi sfârşea într-o faleză abruptă, de peste o sută de metri înălţime. În spatele vilei, terenul continua să urce şi, pe drumuri în serpentină, se putea ajunge în vârful munţilor, a căror înălţime depăşea o mie cinci sute de metri. Era o plimbare plăcută – urcasem cu automobilul meu, un superb şi puternic Faeton dublu de treizeci şi cinci de cai putere, una dintre cele mai bune mărci franceze.

Mă instalasem la Rosario cu fiul meu, Jean, un băiat frumos, de douăzeci de ani, când, la moartea unor rude îndepărtate, dar apropiate de inima mea, am primit-o pe

fiica lor, Hélène, rămasă orfană şi fără avere. Trecuseră cinci ani de atunci. Fiul meu Jean avea douăzeci şi cinci de ani; pupila mea, Hélène, douăzeci. În adâncul sufletului mei, îi destinasem unul altuia.

În slujba mea era valetul Germain, Modeste Simonat, un şofer dintre cei mai descurcăreţi şi doua femei, Edith şi Mary, fiicele grădinarului meu, George Raleigh şi ale soţiei sale, Anna.

În ziua aceea, 24 mai, eram opt oameni aşezaţi în jurul mesei, la lumina lămpilor alimentate de grupurile electrogene instalate în gradină. În afara stăpânului casei, a fiului şi a pupilei sale, se mai aflau cinci oaspeţi, trei aparţinând rasei anglo-saxone şi doi naţiunii americane.

Doctorul Bathurst se număra printre primii, iar doctorul Moreno printre ceilalţi. Erau doi savanţi, în cel mai larg sens al cuvântului, ceea ce nu-i împiedica să fie rareori de acord. În rest, oameni de treabă şi cei mai buni prieteni din lume.

Ceilalţi doi anglo-saxoni erau Wiliamson, proprietarul unei importante pescarii din Rosario, şi Rowling, un îndrăzneţ care întemeiase în împrejurimile oraşului o fermă de trufandale şi era pe cale de a se îmbogăţi.

Cât despre ultimul conviv, domnul Mendoza, acesta era preşedintele tribunalului din Rosario, om stimabil, spirit cultivat, judecător integru.

Până la sfârşitul mesei nu s-a petrecut niciun incident notabil. Am uitat cuvintele rostite până atunci. Dar nu şi cele
spuse după ce ne-am aprins ţigările.

Ajunsesem – n-are importanţă cum! – la minunatele realizări ale omului. Doctorul Bathurst afirmă, la un moment dat:

— Fapt este că dacă Adam (evident în calitatea sa de anglo-saxon, el pronunţa *Edem*) şi Eva (el pronunţa, bineînţeles, *Iva*) s-ar întoarce pe pământ, ar rămâne foarte uimiţi!

De aici a pornit discuţia. Darwinist fervent, partizan convins al selecţiei naturale, Moreno îl întrebă ironic pe

Bathurst dacă într-adevăr crede în legenda paradisului

terestru. Bathurst răspunse că, oricum, crede în Dumnezeu, şi că, întrucât existenţa lui Adam şi a Evei era susţinută de Biblie, el îşi interzicea să discute despre ea. Moreno îi răspunse ca el crede în Dumnezeu cel puţin tot atât cât interlocutorul sau, dar că primul bărbat şi prima femeie puteau foarte bine să nu fie decât mituri, simboluri şi că, în consecinţă, nu era o nelegiuire a presupune că Biblia voise să înfăţişeze astfel suflul vital introdus de puterea creatoare în prima celulă, din care decurseseră apoi toate celelalte. Bathurst ripostă că explicaţia era specioasă şi că în ceea ce-l privea, el socotea mai măgulitor să fie opera directă a divinităţii, decât să descindă din ea prin intermediul unor primate cu înfăţişare de maimuţă.

Discuţia încetă tocmai când părea să se încingă, adversarii găsind întâmplător un punct de vedere comun. De altfel, aşa se sfârşeau de obicei disputele lor.

De data asta, revenind la tema iniţială, cei doi antagonişti se întâlneau în admiraţia faţă de înalta civilizaţie la care ajunsese umanitatea, oricare i-ar fi fost originea; îi enumerau cuceririle cu mândrie. Le trecură în revista pe toate. Bathurst lauda chimia, ridicată la un asemenea grad de perfecţiune, încât tindea să dispară, confundându-se cu fizica; astfel, cele două ştiinţe ar fi format doar una, având drept obiect studiul energiei imanente. Moreno făcu elogiul medicinii şi al chirurgiei, datorită cărora devenise cunoscută natura intimă a fenomenului vieţii şi ale căror descoperiri prodigioase îngăduiau să se spere că, într-un viitor apropiat, se va realiza nemurirea organismelor însufleţite. După care amândoi se felicitară reciproc pentru înălţimile atinse de astronomie. Nu stăteam oare de vorbă cu şapte dintre planetele sistemului solar[3], stelele aşteptându-si rândul?

---

[3] Din aceste cuvinte, trebuie să conchidem că în momentul în care acest jurnal va fi scris, sistemul solar va cuprinde mai mult de opt planete şi că omul va fi descoperit deci una mai mult dincolo de Neptun (n.a.)

Obosiţi de entuziasmul lor, cei doi apologeţi îşi luară o mică pauză de odihnă. Ceilalţi convivi profitară de ea pentru a spune şi ei un cuvânt şi se intră în vastul domeniu al invenţiilor practice, care modificaseră atât de profund condiţia umanităţii. Lăudară căile ferate şi vapoarele, afectate transportului mărfurilor grele şi voluminoase, aeronavele economice, folosite de pasagerii care nu duc lipsă de timp, tuburile pneumatice sau electroionice brăzdând toate mările şi toate continentele la îndemâna celor grăbiţi. Lăudaseră nenumăratele maşini, unele mai ingenioase decât altele, una singura efectuând, în anumite industrii, munca a o sută de oameni. Lăudară arta tipografică, fotografia culorilor şi a luminii, a sunetului, a căldurii şi a tuturor vibraţiilor eterului. Lăudaseră mai ales electricitatea, acest agent atât de suplu, atât de docil şi de perfect cunoscut în proprietăţile şi în esenţa sa, care îngăduie, fără niciun conector material, fie să acţionezi un mecanism oarecare, fie să dirijezi o navă marină, submarină sau aeriană, fie să comunici prin scris, prin vorbire, sau prin imagini, la orice distanţă.

Pe scurt, a fost un veritabil ditiramb, la care, mărturisesc, m-am asociat şi eu. Am căzut de acord că omenirea atinsese un nivel intelectual necunoscut înaintea epocii noastre şi care ne autoriza să credem în victoria ei definitivă asupra naturii.

— Totuşi – spuse preşedintele Mendoza cu vocea sa subţire şi melodioasă, profitând de clipa de tăcere care urmase acestei concluzii finale – mi s-a spus că popoare astăzi dispărute fără să lase nici o urmă ajunseseră la o civilizaţie egală, sau analoagă cu a noastră.

— Care anume? întrebară toţi, în acelaşi timp.

— Babilonienii, de pildă.

Fu o explozie de ilaritate. Să-i compari pe babilonieni cu oamenii moderni!

— Egiptenii, continuă liniştit don Mendoza.

Se râse cu şi mai multă poftă.

— Mai sunt şi atlanţii, pe care numai ignoranţa noastră îi

socoteşte legendari, urmă preşedintele. Şi să nu uităm că o infinitate de alte omeniri, anterioare chiar atlanţilor, au putut să se nască, să prospere şi să se stingă fără să ştim nimic despre ele!

Întrucât don Mendoza stăruia în atitudinea sa paradoxală, ca să nu-l supărăm, ne-am prefăcut ca-l luam în serios.

— Scumpul meu preşedinte, spuse Moreno, pe tonul folosit pentru a convinge un copil, îmi închipui ca nu vrei să pretinzi ca vreunul dintre aceste popoare vechi ar putea fi comparat cu noi!... Pe plan moral, admit că s-au ridicat la acelaşi grad de cultură, dar pe plan material...

— De ce nu? riposta Mendoza.

— Pentru că, se grăbi Bathurst să explice, invenţiile noastre se caracterizează printr-o răspândire instantanee pe toată suprafaţa pământului. Dispariţia unui popor, sau chiar a unui mare număr de popoare, ar lăsa deci neatinsă suma progreselor înfăptuite. Pentru ca roadele efortului uman să se piardă în întregime, ar trebui ca întreaga omenire să dispară dintr-o dată. Este aceasta o ipoteză admisibilă?...

În timp ce discutam astfel, efectele şi cauzele continuau să se genereze reciproc în infinitul universului şi, la mai puţin de un minut după ce doctorul Bathurst pusese această întrebare, rezultanta lor finală avea să justifice pe deplin scepticismul lui Mendoza. Dar noi nu bănuiam nimic şi vorbeam liniştiţi, unii lăsaţi pe spătarele scaunelor, ceilalţi sprijinindu-şi coatele pe masă, toţi privindu-l cu compasiune pe Mendoza, pe care-l socoteam copleşit de replica lui Bathurst.

— Mai întâi, răspunse preşedintele fără să se emoţioneze, e de crezut că pământul avea odinioară mai puţini locuitori decât astăzi, aşa încât un popor putea foarte bine să posede în exclusivitate ştiinţa universală. Apoi, nu vad nimic absurd, a priori, în a admite că toată suprafaţa globului poate fi zdruncinată în acelaşi timp.

— Haida, de! am strigat noi, la unison.

Exact în clipa aceea a survenit cataclismul.

Pronunţam încă toţi împreună acel „Haida, de!” când se iscă un vacarm înfricoşător. Solul se cutremură, făcându-ne să nu ne mai putem ţine pe picioare, vila oscilă pe temeliile sale.

Izbindu-ne unii de alţii, îmbulzindu-ne, pradă unei spaime de nedescris, ne-am precipitat afară.

Abia trecusem pragul, când casa se prăbuşi, îngropându-i sub dărâmături pe preşedintele Mendoza şi pe valetul Germain, care erau ultimii. După câteva secunde de firească derută, ne pregăteam să le dam ajutor, când l-am văzut pe grădinarul Raleigh care alerga spre noi, urmat de soţia sa, venind din partea de jos a grădinii, unde îşi avea locuinţa.

— Marea!... Marea!... striga el, cât îl ţineau plămânii.

M-am întors spre Pacific şi am rămas nemişcat, izbit de stupoare. Nu pentru ca mi-aş fi dat seama limpede de ceea ce vedeam, dar am avut dintr-o dată noţiunea clară că perspectiva obişnuită era schimbată. Or, faptul că aspectul naturii, această natură pe care o consideram prin esenţă imuabilă, se schimbase într-un mod atât de straniu în câteva secunde, nu era de ajuns pentru a-mi îngheţa inima de spaimă?

Totuşi, mi-am recăpătat destul de repede sângele rece. Adevărata superioritate a omului nu constă în a domina, a învinge natura; pentru gânditor, înseamnă a o înţelege, a face ca universul imens să încapă în microcosmosul creierului său; pentru omul de acţiune, a-şi păstra spiritul senin în faţa revoltei materiei, a-i spune: „poţi să mă distrugi, dar nu să mă tulburi!...”

Îndată ce mi-am recâştigat calmul, am înţeles care era deosebirea dintre tabloul pe care-l aveam în faţa ochilor şi cel pe care mă obişnuisem sa-l privesc. Faleza dispăruse, pur şi simplu, şi gradina mea ajunsese la nivelul mării, ale cărei valuri, după ce înghiţiseră casa grădinarului, se înverşunau acum împotriva primelor răzoare.

Cum era greu de crezut ca apa urcase, trebuia să accept că uscatul coborâse. O coborâre de peste o suta de metri –

faleza avusese această înălţime – dar nu foarte bruscă de vreme ce nu o simţisem deloc, ceea ce explica liniştea relativă a oceanului.

O scurta cercetare mă convinse ca ipoteza mea era justă şi îmi îngădui să constat, pe deasupra, că această coborâre nu încetase. Marea continua să urce, într-adevăr, cu o viteză care mi se păru a fi de circa doi metri pe secundă, adică şapte sau opt kilometri pe oră. Dată fiind distanţa care ne separa de avangarda valurilor, avea să fim înghiţiţi în mai puţin de trei minute, dacă viteza de înaintare rămânea aceeaşi.

Am luat rapid o hotărâre:

— La automobil!

M-au înţeles. Ne-am precipitat toţi spre garaj şi automobilul a fost împins afară. Într-o clipită, am umplut rezervorul şi ne-am urcat claie peste grămadă. Şoferul Simonat învârti manivela, sări la volan, ambreie şi porni în viteza a patra, în timp ce Raleigh, deschizând poarta, se agăţă în trecere, cramponându-se de arcurile din spate.

Era şi timpul! În clipa în care ajungeam la drum un val se prăbuşi, udând roţile până la osie. De acum nu ne mai păsa de urmărirea apei. Cu toată încărcătura lui excesivă, automobilul avea să ne pună la adăpost şi dacă această coborâre spre abis n-avea să continue la nesfârşit!... Într-adevăr aveam destul spaţiu în faţa noastră: cel puţin două ceasuri de urcuş şi o altitudine disponibilă de aproape o mie cinci sute de metri.

N-am întârziat totuşi să recunosc că încă nu era cazul să proclam victoria. După ce primul salt al maşinii ne duse la douăzeci de metri de franjurii de spumă, această distanţă nu se mări, cu toate ca Simonat apăsa pe accelerator până la capăt. Fără îndoială, greutatea celor doisprezece pasageri încetinea mersul automobilului. Oricare ar fi fost explicaţia, viteza noastră era egală cu aceea a apei cotropitoare, care rămânea la aceeaşi distanţă.

Această situaţie neliniştitoare deveni curând cunoscută şi toţi, în afară de Simonat, preocupat de conducerea maşinii,

ne-am întors către drumul pe care-l lăsasem în urmă. Nu se mai vedea decât apa. Pe măsură ce-l cucream, drumul dispărea sub marea care-l cucerea la rândul ei. O mare calmă. Abia câteva încreţituri veneau să moară încet pe un ţărm mereu nou. Era un lac liniştit care se umfla, se umfla mereu, cu o mişcare uniformă şi nimic nu era mai tragic decât urmărirea acestei ape calme. Zadarnic fugeam de ea, caci apa urca, implacabilă, odată cu noi…

Simonat, care nu-şi dezlipea ochii de pe drum, spuse, la o cotitură:

— Iată-ne la jumătatea pantei. Încă un ceas de urcuş.

Ne-am cutremurat: într-un ceas, vom fi în vârf şi va trebui să coborâm, izgoniţi, ajunşi din urmă, oricare ne va fi viteza, de masele lichide care se vor prăbuşi după noi!…

Ora se scurse fără ca nimic să se schimbe în situaţia noastră. Distingeam punctul culminant al cotei, când, zguduită violent, maşina se abătu din drum, gata să se sfărâme de taluz. În acelaşi timp, un val uriaş se umflă în urma noastră, urcă la asaltul drumului, se arcui şi se sparse asupra maşinii, care fu înconjurată de spumă… Aveam să fim înghiţiţi?…

Nu, apa se retrase clocotind, în timp ce motorul, precipitându-şi brusc gâfâiturile, făcea să crească viteza.

Cărui fapt i se datora această creştere? Un strigat al Annei Raleigh ne făcu să înţelegem; după cum constatase biata femeie, bărbatul ei nu mai era agăţat de arcuri. Desigur, valul îl smulsese pe nenorocit şi maşina, uşurată, urca mai repede panta.

Deodată, ne oprirăm.

— Ce se întâmplă? l-am întrebat pe şofer. O pană? Chiar şi în aceste împrejurări tragice, orgoliul profesional nu-şi pierduse drepturile. Simonat ridică din umeri dispreţuitor, vrând să spună astfel că un şofer de talia lui nu cunoştea penele şi îmi arătă drumul, în tăcere. Am înţeles de ce oprisem.

Drumul era tăiat la mai puţin de zece metri în faţă. „Tăiat” este cuvântul potrivit: parcă ar fi fost retezat cu un

cuțit. Dincolo de o creastă ascuțită era vidul, un abis de

înălţimi avea să ne atingă în câteva secunde...

Toţi, în afară de sărmana Anna şi de fiicele ei, care plângeau cu sughiţuri, am scos un strigat de veselă surpriză... Nu, apa nu-şi continuase mişcarea ascensională, sau, mai exact, pământul nu se mai scufunda.

Fără îndoială, zguduitura pe care o simţisem fusese ultima manifestare a fenomenului. Oceanul se oprise şi nivelul său rămânea cam la o sută de metri mai jos de punctul în care ne strânsesem în jurul maşinii încă trepidânde, ca un animal obosit de o cursă rapidă.

Aveam să reuşim s-o scoatem la capăt? Nu puteam s-o ştim, decât în zori. Până atunci, trebuia să aşteptăm. Unul după altul, ne-am întins pe sol şi, Dumnezeu să mă ierte, cred c-am adormit!...

***

În timpul noptii

Am fost trezit de un zgomot formidabil. Ce ora e? Nu ştiu. În orice caz, suntem şi acum scufundaţi în tenebrele nopţii.

Zgomotul provine din abisul impenetrabil în care s-a prăbuşit drumul. Ce se petrece?... Aş putea jura că mase de apă cad acolo în cascadă, că valuri gigantice se izbesc între ele cu violenţă... Da, aşa e, căci volute de spumă ajung până la noi şi suntem acoperiţi de stropi.

Apoi liniştea renaşte încet-încet... Totul reintră în tăcere... Bolta cerului păleşte... Se luminează de ziuă.

***

25 mai ...

Ce supliciu a fost revelaţia lenta a situaţiei în care ne aflam! La început, n-am putut vedea decât foarte aproape în jurul nostru, dar cercul se largi fără încetare, ca şi cum speranţa noastră mereu dezamăgită ridicase pe rând un număr infinit de valuri uşoare – şi iată lumina care ne risipi ultimele iluzii.

Situaţia noastră era una dintre cele mai simple şi poate fi rezumată în câteva cuvinte: suntem pe o insulă. Marea ne înconjoară de pretutindeni. Ieri încă, am fi zărit un ocean de piscuri, mai multe dintre ele dominându-l pe cel pe care ne aflam. Aceste piscuri au dispărut, în vreme ce, din motive care vor rămâne veşnic neştiute, al nostru, totuşi mai modest, s-a oprit din lenta sa prăbuşire; în locul lor, se întinde o pânză de apă fără margini. De jur împrejur, doar marea. Ocupam singurul punct solid al imensului cerc deschis de orizont.

E de ajuns o aruncătură de ochi pentru a cunoaşte în întregime insuliţa pe care o şansă extraordinară ne-a făcut să găsim adăpost. Într-adevăr, e de mici dimensiuni: cel mult o mie de metri în lungime şi cinci sute lăţime. Spre nord, vest şi sud vârful ei, înălţat cam la o sută de metri deasupra valurilor, coboară până la ele pe o pantă destul de domoală. Spre est, dimpotrivă, insuliţa se termina într-o faleză tăiată perpendicular pe ocean.

Privirile noastre se întorc mai ales într-acolo. În acea direcţie, ar trebui să vedem munţi etajaţi şi, dincolo de ei, întregul Mexic. Ce schimbare într-o singură noapte scurtă de primăvară! Munţii au dispărut, Mexicul a fost înghiţit! În locul lor, un deşert fără capăt, deşertul arid al mării!

Ne privim înfricoşaţi. Pe această stâncă îngustă şi goală, fără alimente, fără apă, n-avem nici cea mai mica nădejde. Ne culcăm pe sol şi începem să aşteptăm moartea.

Pe bordul „Virginiei”, 4 iunie

Ce s-a petrecut în zilele următoare? Nu-mi mai amintesc. E de presupus că, în cele din urmă, mi-am pierdut cunoştinţa: îmi revin pe bordul vasului care ne-a cules. Doar atunci aflu că stătusem pe insuliţă zece zile întregi şi că doi dintre noi, Williamson şi Rowling, au murit de sete şi de foame. Dintre cele cincisprezece fapturi pe care le adăpostea vila mea în momentul cataclismului, n-au mai rămas decât nouă: fiul meu Jean şi pupila mea Hélène, şoferul Simonat, neconsolat de pierderea automobilului, Anna Raleigh şi cele doua fiice ale ei, doctorii Bathurst şi Moreno – şi în sfârşit, eu, care mă grăbesc să redactez aceste însemnări pentru edificarea raselor viitoare, admiţând ca se vor mai naşte.

„Virginia” este un bastiment mixt – cu aburi şi cu pânze – de circa două mii de tone, destinat transportului de mărfuri. Un vas destul de vechi, mediocru ca navigaţie. Căpitanul Morris are douăzeci de oameni în subordine. Căpitanul şi echipajul sunt englezi.

„Virginia” a plecat din Melbourne numai cu lest, acum o lună şi ceva, cu destinaţia Rosario. Niciun incident nu i-a marcat călătoria. Doar în noaptea de 24 spre 25 mai se iscaseră o serie de valuri de o înălţime prodigioasă, dar şi de o lungime proporţională, ceea ce le făcu inofensive. Oricât de ciudate ar fi fost, aceste valuri nu puteau să-l facă pe căpitan să prevadă cataclismul care se desfăşura în acelaşi timp. Aşa ca a fost foarte surprins văzând doar marea acolo unde se aştepta să întâlnească Rosario şi litoralul mexican. Din acest litoral nu mai rămăsese decât o insuliţă. O barca de pe „Virginia” abordă insuliţa, pe care fură descoperite unsprezece trupuri fără cunoştinţă. Două nu mai erau decât cadavre; celelalte nouă fură îmbarcate. Astfel am fost salvaţi.

Pe uscat – ianuarie sau februarie

Un interval de opt luni desparte ultimele rânduri ale însemnărilor mele de cele care vor urma. Le datez pe acestea ianuarie sau februarie, datorită imposibilităţii de a fi mai precis, caci nu mai am o noţiune exactă a timpului.

Aceste opt luni constituie perioada cea mai atroce a încercărilor noastre, aceea în care, într-o progresie dozată cu cruzime, am cunoscut întreaga noastră nenorocire.

După ce ne-a cules, „Virginia” si-a urmat cursa spre est, cu toată viteza. Când mi-am revenit, insuliţa de pe care abia scăpasem de moarte se afla demult dincolo de orizont. Căpitanul determină poziţia vasului sub un cer fără nori, stabilind că navigam chiar deasupra locului unde ar fi trebuit să fie Mexico. Dar nu rămăsese nicio urmă din Mexico – după cum, în timpul leşinului meu, nu găsiseră nicio urmă a munţilor din centru, după cum nu vedeam acum vreo urmă a unui pământ oarecare, până unde ajungea privirea; pretutindeni, doar infinitul mării.

În această constatare era ceva cu adevărat înnebunitor. Raţiunea era gata să ne părăsească. Şi cum adică, întregul Mexic înghiţit!... Schimbam priviri îngrozite, întrebându-ne până unde ajunseseră ravagiile înfricoşătorului cataclism...

Căpitanul vru să cunoască adevărul; schimbându-şi ruta, el se îndreptă spre nord; daca Mexicul nu mai exista, nu era admisibil ca acelaşi lucru să se fi petrecut cu întregul continent american.

Totuşi aşa stăteau lucrurile. Am urcat zadarnic spre nord douăsprezece zile, fără să dam de uscat şi nu l-am întâlnit nici după ce am făcut stânga împrejur şi am coborât spre sud aproape o luna. Oricât de paradoxal ni s-ar fi părut, am fost obligaţi să cedăm în faţa evidenţei: da, întregul continent american fusese acoperit de valuri!

Fusesem oare salvaţi doar pentru a cunoaşte încă o dată chinurile agoniei? Aveam pricini să ne temem de asta. Fără a vorbi despre alimentele care urmau să se isprăvească mai curând sau mai târziu, ne ameninţa un pericol iminent: ce vom face când maşina avea să încremenească, din lipsă de cărbuni? Aşa încetează să bată inima unui animal care

si-a pierdut tot sângele. Iată de ce la 14 iulie, ne aflam atunci cam pe vechiul loc al oraşului Buenos Aires, căpitanul Morris lăsă focurile să se stingă şi ridică pânzele. Apoi îi convocă pe toţi cei de pe „Virginia”, echipaj şi pasageri, şi, expunându-ne situația în câteva cuvinte, ne rugă să reflectăm cu seriozitate şi să propunem o soluție la consiliul care urma să aibă loc a doua zi.

Nu ştiu dacă unul dintre tovarăşii mei de nenorocire a găsit un expedient mai mult sau mai puțin ingenios. În ceea ce mă priveşte, mărturisesc ca ezitam, nedecis, când o furtună dezlănţuită în timpul nopții rezolvă problema; a trebui să fugim spre vest, purtați de un vânt turbat, gata în orice clipă să fim înghițiți de o mare furioasă.

Uraganul ținu treizeci şi cinci de zile, fără un minut de întrerupere, sau măcar de slăbire a intensității lui. Începeam să ne pierdem speranța că se va sfârşi vreodată, când, la 19 august, vremea bună reveni la fel de brusc cum încetase. Căpitanul profită pentru a determina poziția vasului: 40 latitudine nord şi 114 longitudine est. Erau coordonatele Pekinului!

Trecusem deci pe deasupra Polineziei şi poate a Australiei, fără să ne dam seama şi navigam acum deasupra locului unde se afla odinioară capitala unui imperiu de patru sute de milioane de suflete!

Asia avusese deci şi ea soarta Americii?

Ne-am convins de asta curând. Continuându-şi ruta spre sud-vest „Virginia” ajunse în dreptul Tibetului, apoi al Himalaiei. Aici ar fi trebuit să se afle cele mai înalte piscuri ale globului. Ei bine, în toate direcțiile, nimic nu depăşea suprafața oceanului. Era ca şi cum pe pământ n-ar fi existat un alt punct solid în afara insuliței care ne salvase, ca şi cum am fi fost singurii supraviețuitori ai cataclismului, ultimii
locuitori ai unei lumi înfăşurate în mişcătorul giulgiu al mării!

Dacă era aşa, aveam să pierim şi noi curând. În ciuda raționalizării severe, alimentele se împuținau şi trebuia să

ne pierdem orice speranța de a le reînnoi

nu-l voi cunoaşte – spaima cea mai puternică am trăit-o în timpul acestei călătorii infernale. O, această cursă veşnică pe o mare fără sfârşit! Să te aştepţi în fiecare zi să acostezi undeva şi să vezi îndepărtându-se mereu capătul călătoriei! Să trăieşti aplecat asupra unor hărţi pe care oamenii desenaseră linia sinuoasă a ţărmurilor şi să constaţi că nimic, absolut nimic din aceste locuri, care păreau eterne, nu mai există! Să-ţi spui că Pământul palpita de vieţi fără număr, că milioane de oameni şi miliarde de animale îl parcurgeau în toate sensurile, sau îi brăzdau atmosfera şi că totul a murit, că toate aceste vieţi s-au stins deodată, ca o flăcăruie în bătaia vântului! Să-ţi cauţi pretutindeni semenii şi să-i cauţi zadarnic! Să capeţi puţin câte puţin certitudinea ca împrejurul tău nu este nimic viu şi să devii treptat conştient de singurătatea ta în mijlocul unui univers nemilos!…

Am găsit oare cuvintele potrivite pentru a exprima deznădejdea noastră? Nu ştiu. Probabil că în nicio limbă nu există cuvinte adecvate unei situaţii fără precedent.

După ce am recunoscut marea în care se afla odinioară peninsula indiană, am urcat din nou spre nord timp de zece zile, apoi ne-am îndreptat spre vest. Fără ca situaţia noastră să se schimbe cu ceva, am trecut peste lanţul Uralilor, deveniţi munţi submarini şi am navigat deasupra a ceea ce fusese Europa. Am coborât apoi spre sud, până la douăzeci de grade mai jos de ecuator; după care, obosiţi de căutarea noastră inutilă, am reluat drumul nordului şi am traversat, până dincolo de Pirinei, o întindere de apă care acoperea Africa şi Spania. Adevărul este că începeam să ne obişnuim cu spaima noastră. Pe măsură ce înaintam,

însemnam ruta pe harţi, şi spuneam: „Aici era Moscova… Varşovia… Berlin… Viena… Tunis… Tombuctu… Saint-Louis… Oran… Madrid…”, dar cu o nepăsare crescândă şi, datorită obişnuinţei, ajungeam să pronunţăm fără emoţie aceste cuvinte, atât de tragice în realitate.

Totuşi, eu cel puţin nu-mi epuizasem capacitatea de a suferi. Mi-am dat seama de asta în ziua – era cam prin 11 decembrie – când căpitanul Morris îmi spuse: „Aici era Parisul…” Am crezut că-mi smulge inima din piept. Universul întreg înghiţit, fie! Dar Franţa – Franţa mea! – şi Parisul care o simboliza!…

Am auzit lângă mine ca un suspin. M-am întors: era Simonat, care plângea.

Încă patru zile, ne-am urmat ruta spre nord; apoi, ajunşi în dreptul Edinburgului, am coborât iar spre sud-vest, în căutarea Irlandei şi am luat-o spre est… De fapt, rătăceam la întâmplare, căci n-aveam niciun motiv să mergem într-o direcţie mai curând decât în alta…

Am trecut pe deasupra Londrei, al cărei mormânt lichid fu salutat de întregul echipaj. După cinci zile, ne aflam în dreptul Danzigului când, căpitanul Morris ordonă să pornim spre sud-vest. Timonierul se supuse, docil. Ce importanţă mai avea? Nu era acelaşi lucru în orice parte?…

În a noua zi de navigaţie în această direcţie, am mâncat ultima noastră bucată de biscuit.

Cum ne priveam cu ochi rătăciţi, căpitanul Morris ceru deodată să se reaprindă focurile. Ce avea de gând? mă întreb şi astăzi. Dar ordinul fu executat: viteza navei crescu…

După doua zile, suferеam teribil de foame. A treia zi, aproape toţi refuzară cu încăpăţânare să se scoale. Doar căpitanul, Simonat, câţiva oameni din echipaj şi cu mine am mai avut energia necesară pentru a asigura mersul navei.

În a cincea zi de post, numărul timonierilor şi al mecanicilor voluntari descrescu şi mai mult. În douăzeci şi

patru de ore, nimeni n-avea să mai fie capabil să se ţină pe picioare.

Navigam de mai bine de şapte luni. De mai bine de şapte luni brăzdam marea în toate sensurile. Trebuia să fim, cred, în 8 ianuarie. Spun „cred” datorită imposibilității de a fi mai precis, calendarul pierzându-şi pentru noi mult din rigoare. Or, în ziua aceea, în timp ce eram la cârmă şi consacram întreaga mea atenţie slăbită păstrării direcţiei, mi s-a părut că vad ceva spre vest. Crezând ca sunt prada unei erori, am căscat ochii...

Nu, nu mă înşelasem!

Am scos un adevărat răcnet, apoi, strângând cu putere bara cârmei, am strigat:

— Pământ la tribord înainte!

Ce efect magic au avut aceste cuvinte! Toţi muribunzii reînviaseră dintr-odată şi chipurile lor scofâlcite se iviră deasupra vergelei de la tribord.

— E pământ, într-adevăr, spuse căpitanul Morris, după ce examină norul care se vedea la orizont.

O jumătate de oră mai târziu, nu mai încăpea nicio îndoială. Era, într-adevăr, pământul, pe care-l găseam în plin ocean Atlantic, după ce-l căutasem în zadar pe toată suprafaţa vechilor continente!

Către ora trei după-amiaza, am putut distinge detaliile litoralului care ne bara drumul şi am simţit ca disperarea noastră renaşte. Pentru că acest litoral nu semăna cu niciun altul şi nimeni dintre noi nu-şi amintea să fi văzut vreodată unul de o atât de deplină, absolută sălbăticie.

Pe pământul pe care locuisem înaintea dezastrului, verdele era o culoare foarte răspândită. Nimeni dintre noi nu cunoştea un ţărm atât de arid încât să nu adăpostească măcar câţiva arbuşti, sau câteva tufe de mărăcini, sau pur şi simplu urme de licheni şi de muşchi. Aici, nimic din toate astea. Nu se vedea decât o înaltă faleză negricioasă, la poalele căreia zăcea un haos de stânci, fără nicio plantă, fără un fir de iarbă. Era dezolarea în ceea ce poate ea avea mai total, mai absolut.

Două zile am navigat de-a lungul acestei faleze abrupte, fără să descoperim cea mai mică fisură. Abia în seara celei de a doua am dat de un golf spaţios, bine adăpostit împotriva tuturor vânturilor din larg, în care am lăsat să cadă ancora.

După ce am ajuns pe uscat în bărci, prima noastră grija a fost să ne strângem hrana. Ţărmul era acoperit de sute de broaşte ţestoase şi de milioane de scoici. În interstiţiile recifurilor se vedeau crabi, homari şi languste într-o cantitate fabuloasă, fără a pune la socoteală nenumăraţii peşti. Era evident ca această mare atât de bogat populată ar fi fost de ajuns, în lipsa altor resurse, pentru a ne asigura existenţa pe o durată nelimitată.

După ce ne-am potolit foamea, o despicătură a falezei ne-a îngăduit să ajungem pe platou, unde am descoperit un spaţiu larg. Aspectul ţărmului nu ne înşelase; de jur împrejur, în toate direcţiile, nu erau decât roci aride, acoperite de alge şi de ierburi marine în general uscate, fără urmă de verdeaţă, fără nimic viu, nici pe pământ, nici în văzduh. Din loc în loc, mici lacuri, mai curând băltoace, străluceau în razele soarelui. Vrând să bem, am constatat că apa lor era sărată.

De fapt, n-am fost surprinşi. Se confirma astfel ceea ce presupusesem de la început şi anume că acest continent necunoscut se născuse recent, ieşind din adâncurile mării. Asta îi explica ariditatea, ca şi deplina solitudine. Asta explica de asemenea stratul gros de nămol răspândit uniform, care, în urma evaporării, începea să crape şi să se prefacă în pulbere.

A doua zi, la prânz, am stabilit ca ne aflam la 17° 20’ latitudine nord şi 23° 55’ longitudine vest. Reportând punctul pe hartă, am văzut ca ne aflam în plin ocean, cam în dreptul Capului Verde. Şi totuşi, uscatul, spre vest şi apa, spre est se întindeau acum până la orizont.

Oricât de aspru şi de neprimitor ar fi fost continentul pe care pusesem piciorul, eram siliţi să ne mulţumim cu el. Iată de ce, fără să mai aşteptăm, am început descărcarea

vasului

***

Ajuns aici cu traducerea, zartogul Sofr fu nevoit să se oprească. Manuscrisul prezenta o primă lacună, probabil foarte importantă, după numărul de pagini deteriorate, urmată de multe altele şi mai considerabile, pe cât se putea presupune. Fără îndoială, un mare număr de foi fuseseră atinse de umiditate, cu toată protecţia cutiei. De fapt, nu rămăseseră decât fragmente mai mult sau mai puţin întinse, al căror context era distrus pentru totdeauna. Ele se succedau în aceasta ordine:

***

...începem să ne aclimatizăm.

De cât timp debarcasem pe această coastă? Nu mai ştiam nimic. L-am întrebat pe doctorul Morena, care ţine un calendar al zilelor scurse. El mi-a spus: „Şase luni...”, adăugând: „Cu o diferenţă de câteva zile”, caci se temea să nu se fi înşelat.

Am ajuns şi aici! Au trebuit să treacă doar şase luni pentru ca să nu mai fim foarte siguri ca am măsurat exact timpul. Promiţătoare perspective!

De altfel, neglijenta noastră nu e deloc inexplicabilă. Ne folosim întreaga atenţie, întreaga activitate pentru a

supravieţui. Hrana e o problemă a cărei rezolvare necesită cea mai mare parte din zi. Ce mâncam? Peşti, când găsim, ceea ce devine din ce în ce mai dificil, caci urmărirea noastră continuă îi alungă. Mâncăm de asemenea ouă de broaşte ţestoase şi anumite alge comestibile. Seara, suntem sătui, dar extenuaţi şi ne gândim doar la somn.

Am improvizat corturi din pânzele „Virginiei”. Consider că în scurt timp va trebui să construim un adăpost mai trainic.

Câteodată împuşcăm o pasăre; văzduhul nu e atât de pustiu cât presupusem la început. Cam zece specii cunoscute sunt reprezentate pe acest nou continent. Doar păsări de cursă lungă: rândunici, albatroşi, fregate şi alte câteva. Se pare ca nu-şi găsesc hrană pe acest pământ fără vegetaţie, căci se rotesc neîncetat în jurul taberei noastre, pândind resturile meselor sărace. Uneori găsim una ucisă de foame, ceea ce ne cruţă cartuşele şi puştile.

Din fericire, sunt şanse ca situaţia să se amelioreze. Am descoperit un sac de grâu în cala „Virginiei” şi am semănat jumătate din el. Dacă va creşte, ne va uşura mult viaţa. Dar va încolţi oare? Solul e acoperit cu un strat gros de aluviuni, nămol nisipos îngrăşat prin descompunerea algelor. Oricât de mediocră i-ar fi calitatea, e totuşi humus. Când am acostat, era impregnat cu sare; apoi, însă, ploi diluviene i-au spălat suprafaţa, toate depresiunile fiind acum pline cu apă dulce.

Dar stratul aluvionar n-a fost curăţat decât până la mică adâncime; pârâurile, chiar râurile care încep să se formeze sunt toate foarte sălcii şi asta arată că în profunzime există încă o mare cantitate de sare.

Pentru a semăna grâul şi pentru a păstra jumătate de sac în rezervă, aproape ca a trebuit să ne batem; o parte a echipajului „Virginiei” voia să-l prefacă fără zăbavă în pâine. Am fost constrânşi să…

***

…pe care le aveam la bordul „Virginiei”. Aceste două

cupluri de iepuri au fugit în interior şi nu le-am mai văzut. Se pare că au găsit hrană. Produce oare pământul fără să ştim...

***

...cel puţin doi ani de când suntem aici!... Grâul a crescut admirabil. Avem pâine aproape la discreţie şi câmpurile cultivate cresc mereu. Dar ce luptă trebuie să ducem împotriva păsărilor! S-au înmulţit în chip ciudat şi, de jur împrejurul culturilor noastre...

***

Cu toate decesele despre care am vorbit mai înainte, micul nostru trib n-a descrescut, ci dimpotrivă. Fiul şi pupila mea au trei copii, şi fiecare dintre celelalte trei perechi, la fel. Toata această liotă crapă de sănătate. E ca şi cum specia umană ar avea mai multă vigoare, o vitalitate mai intensă, de când e atât de redusă ca număr. Dar cauze...

***

...aici de zece ani şi nu ştiam nimic despre acest continent. Nu-l cunoşteam decât pe o rază de câţiva kilometri în jurul locului debarcării. Doctorul Bathurst ne-a făcut să ne fie ruşine de apatia noastră. La îndemnul lui, am armat vasul, ceea ce ne-a luat aproape şase luni şi am făcut o călătorie de explorare.

Ne-am întors alaltăieri. Călătoria a durat mai mult decât socoteam, pentru ca am vrut să fie completă.

Am dat ocol continentului care ne susţine şi care, totul ne face s-o presupunem, trebuie să fie, împreună cu insulița noastră, ultima parcelă solidă de pe suprafaţa globului. Ţărmurile lui ni s-au părut a fi pretutindeni la fel, adică foarte abrupte şi foarte sălbatice.

Călătoria noastră a fost întreruptă de mai multe excursii

în interior; speram, mai ales, să găsim urme ale Azorelor şi ale Maderei, situate, înainte de cataclism, în oceanul

rămăşite de coloane sau de olane cum nu văzusem niciodată. Cercetându-le, doctorul Moreno emise ideea ca aceste vestigii trebuiau să aparţină anticei Atlantide şi că fluxul vulcanic le-ar fi readus la suprafaţă.

Poate ca doctorul Moreno are dreptate. Legendara Atlantida ar fi ocupat, într-adevăr, dacă a existat, locul noului continent. Cât de ciudată ar fi, în acest caz, succesiunea pe aceleaşi meleaguri a trei omeniri care nu purced una dintr-alta.

Oricum ar fi, mărturisesc că problema mă lasă rece: avem destulă bătaie de cap cu prezentul, ca să ne mai ocupam de trecut.

Când ne-am întors, ne-a izbit faptul că, faţă de restul continentului, împrejurimile taberei noastre păreau să constituie o regiune favorizată. Asta se datorează exclusiv culorii verzi, odinioară atât de abundentă în natură, care nu e cu totul absentă aici, în timp ce a dispărut în restul continentului. Nu făcusem niciodată această observaţie până atunci, dar lucrul era incontestabil. Fire de iarbă, care nu existau în momentul debarcării noastre, ţâşneau acum destul de numeroase în jur. De altfel, ele nu aparţin decât unui mic număr de specii dintre cele mai obişnuite, ale căror seminţe au fost transportate până aici de păsări.

Din ceea ce am spus până acum, nu trebuie să se tragă concluzia că nu există vegetaţie în afară acestor câteva specii vechi. În urma unui efort de adaptare dintre cele mai stranii, pe întregul continent poate fi întâlnită o vegetaţie în stadiul de rudiment, de promisiune. Cele mai multe dintre plantele marine care-l acopereau când a ţâşnit din valuri au pierit la lumina soarelui. Câteva au rezistat totuşi în lacurile, bălţile şi băltoacele uscate progresiv de căldură. Dar, în acea perioadă, începeau să se nască râuri şi izvoare cu atât mai favorabile vieţii ierburilor marine şi algelor, cu cât apa lor era sărată. Când suprafaţa şi apoi adâncurile solului au fost lipsite de sare şi apa a devenit dulce, imensa majoritate a acestor plante au dispărut. Un mic număr, obişnuindu-se cu noile condiţii de viaţă, au prosperat în apa dulce aşa cum prosperaseră în apa sărată. Dar procesul nu s-a oprit aici; câteva dintre aceste plante, înzestrate cu o putere de acomodare mai mare, s-au obişnuit cu atmosfera, după ce se obişnuiseră cu apa dulce şi, mai întâi pe ţărmuri, apoi din aproape în aproape, au înaintat spre interior.

Am surprins această transformare pe viu şi am putut să constatăm cum se modificau formele, odată cu funcţia fiziologică. De pe acum, câteva tulpini se înalţă timid spre cer. Putem prevedea că, într-o zi, o floră va fi creată astfel pe de-a-ntregul şi între speciile noi şi cele vechi va izbucni o luptă înverşunată.

Lucrurile se petrec la fel şi cu fauna. În vecinătatea cursurilor de apă pot fi văzute foste animale marine, în cea mai mare parte moluşte şi crustacee, pe cale de a deveni terestre. Văzduhul e străbătut de peşti zburători, mai mult păsări decât peşti, aripile lor crescând nemăsurat şi coada lor arcuită îngăduindu-le...

***

Ultimul fragment cuprindea, intact, sfârşitul manuscrisului:

Dimpotrivă, sunt tentat să răspund negativ, daca mă refer la profunda decădere intelectuală a tovarăşilor mei de nenorocire.

Micul nostru grup de naufragiaţi se afla totuşi în condiții favorabile pentru a profita de cunoaşterea umană. El cuprindea un om deosebit de energic – căpitanul Morris, azi decedat, doi bărbaţi mai culți decât media obişnuită – fiul mei şi cu mine – precum şi doi savanți veritabili – doctorul Bathurst şi doctorul Moreno. Cu astfel de elemente, am fi putut face ceva. N-am făcut nimic. De la început, păstrarea vieții noastre materiale a fost, este încă, singura noastră preocupare. Ca la început, ne petrecem timpul căutându-ne hrana, iar seara, epuizați, cădem într-un somn greu.

E, vai! prea evident că omenirea, ai cărei unici reprezentanți suntem, e pe cale de regresiune rapidă. Semnele animalității s-au accentuat la mateloții de pe „Virginia”, oameni inculți altădată; fiul meu şi cu mine am uitat ceea ce ştiam; doctorul Bathurst şi doctorul Moreno şi-au lăsat ei înşişi creierii în paragină. Se poate spune ca viața noastră cerebrală este inexistentă.

Din fericire, am efectuat periplul acestui continent cu mulți ani în urmă. Astăzi n-am mai avea curajul... Şi, de altfel, căpitanul Morris, conducătorul expediției, a murit –

după cum a murit de bătrâneţe şi „Virginia”, care ne purta atunci.

La începutul şederii noastre aici, câţiva dintre noi se apucaseră sa-si construiască locuinţe. Aceste construcţii neterminate s-au transformat în ruine. Dormim toţi pe pământ în orice anotimp. De multa vreme n-a mai rămas nimic din veşmintele noastre. Câţiva ani, ne-am străduit să le înlocuim cu alge ţesute mai întâi cu dibăcie, apoi mai grosolan. Am renunţat şi la acest efort, pe care clima blândă îl face de prisos: trăim goi, ca aceia pe care-i numeam sălbatici.

A mânca, a mânca, aceasta ne era ţinta perpetuă, preocuparea exclusivă.

Mai dăinuie totuşi câteva rămăşite din vechile noastre idei şi sentimente. Fiul meu Jean, acum om matur şi bunic, nu si-a pierdut de tot afectivitatea şi fostul meu şofer, Modeste Simonat, îşi mai aminteşte vag că i-am fost cândva stăpân.

Dar odată cu ei, cu noi, aceste slabe urme ale oamenilor care am fost – căci de fapt nu mai suntem oameni – vor dispare pentru totdeauna. Cei născuţi aici nu vor fi cunoscut niciodată o altă existenţă. Omenirea va consta doar din aceşti adulţi – îi am în faţa ochilor în timp ce scriu – care nu ştiu nici să citească, nici să numere şi abia vorbesc, din aceşti copii cu dinţi ascuţiţi, care par să fie doar un pântec nesăţios. Apoi, după aceştia, vor fi alţi adulţi şi alţi copii, mereu mai aproape de animale, mereu mai departe de strămoşii lor gânditori.

Mi se pare ca-i vad pe aceşti oameni viitori, nemaicunoscând limbajul articulat, cu inteligenţa stinsă, cu trupul acoperit de peri aspri, rătăcind în acest deşert sumbru…

Ei bine, vrem să încercăm să nu fie aşa. Vrem să facem tot ce stă în puterea noastră pentru ca realizările omenirii din care am făcut parte să nu se piardă definitiv. Doctorul Moreno, doctorul Bathurst şi cu mine vom trezi creierul nostru amorţit, îl vom obliga să-şi reamintească tot ceea ce

a ştiut. Împărţindu-ne munca, pe această hârtie şi cu această cerneală, luate cândva de pe bordul „Virginiei”, vom înşira tot ceea ce cunoaştem în diverse domenii ale ştiinţei pentru ca, mai târziu, dacă oamenii vor mai exista şi dacă, după o perioadă de sălbăticie mai mult sau mai puţin lungă, vor simţi renăscând setea lor de lumină, să găsească acest rezumat a ceea ce au făcut înaintaşii lor. Fie ca atunci ei să binecuvânteze amintirea acelora care s-au străduit, la noroc, să scurteze calea dureroasă a unor fraţi pe care nu-i vor vedea!

Pe pragul mortii

Au trecut aproape cincisprezece ani de când au fost scrise rândurile de mai sus. Doctorul Bathurst şi doctorul Moreno nu mai sunt. Dintre toţi cei care au debarcat aici, eu, unul dintre cei mai bătrâni, am rămas aproape singur. Dar moartea mă va lua şi pe mine.

O simt urcând de la picioarele mele îngheţate spre inima care mi se opreşte.

Ne-am terminat munca. Am închis manuscrisele care cuprind rezumatul ştiinţei umane într-o casă de fier debarcată de pe „Virginia” şi am îngropat-o adânc în pământ. Alături voi ascunde câteva pagini făcute sul, într-o cutie de aluminiu.

Va găsi cineva vreodată comoara încredinţată pământului? O va căuta măcar cineva?...

Asta e treaba destinului...

***

Pe măsură ce traducea acest bizar document, un fel de spaimă cuprindea sufletul zartogului Sofr.

Cum, rasa Andarti-Iten-Schu descindea din aceşti oameni care, după ce rătăciseră multe luni pe deşertul oceanelor, eşuaseră în acest punct al ţărmului unde se înălța acum Basidra? Aşadar aceste creaturi mizerabile făcuseră parte dintr-o omenire glorioasă, faţă de care omenirea actuală se afla la primele gângăveli! Şi ce trebuise pentru ca ştiinţa, până şi amintirea acestor popoare atât de puternice să fie suprimate definitiv? Mai puţin decât nimic: un tremur imperceptibil care să străbată scoarţa globului.

Ce nenorocire ireparabilă că manuscrisele semnalate de document fuseseră distruse odată cu casa de fier care le adăpostea. Era cu neputinţă să se mai păstreze cea mai mică speranţă, lucrătorii răscolind solul în toate sensurile

pentru a săpa fundaţiile. Nu încăpea nicio îndoială că fierul fusese măcinat de vreme, pe când cutia de aluminiu rezistase victorioasă.

Oricum, nu era nevoie de mai mult pentru ca optimismul lui Sofr să fie tulburat iremediabil. Dacă manuscrisul nu prezenta niciun detaliu tehnic, el era plin de indicaţii generale şi dovedea în mod peremptoriu că omenirea înaintase odinioară mai mult pe drumul adevărului, decât o făcuse după aceea. În această relatare se afla totul, noţiunile pe care le poseda Sofr şi altele, pe care nici n-ar fi îndrăznit să şi le imagineze – până şi explicaţia numelui hedom, care stârnise atâtea polemici inutile!... Hedom era deformarea lui Edem, el însuşi deformarea lui Adam, care nu era, poate, decât deformarea unui cuvânt mai vechi.

Hedom, Edem, Adam este simbolul perpetuu al primului om şi este, de asemenea, o explicaţie a sosirii lui pe pământ. Sofr greşise deci negându-l pe acest strămoş, a cărui existenţă reală era dovedită de manuscris şi poporul avusese dreptate socotind că ascendenţii îi sunt asemănători. Dar nici în acest caz, nici în general, Andarti-Iten-Schu nu inventaseră nimic nou. Ei se mulţumiseră să repete ceea ce se spusese înaintea lor.

La urma urmei, poate ca nici contemporanii autorului acestei relatări nu inventaseră mai mult. Poate ca şi ei doar refăcuseră drumul străbătut de alte omeniri, venite înaintea lor pe Pământ. Nu vorbea documentul despre un popor numit atlant? Fără îndoială că vestigiile aproape impalpabile descoperite de Sofr dedesubtul stratului de nămol marin aparţineau acestor atlanţi. La ce grad de cunoaştere a adevărului ajunsese această veche naţiune, când invazia oceanului o măturase de pe suprafaţa Pământului?

Oricare i-ar fi fost realizările, nimic din ele nu subzistase după catastrofă şi omul trebuise să reia de jos urcuşul lui spre lumină.

Poate că va fi la fel şi pentru Andarti-Iten-Schu. Poate că va fi la fel şi după ei, până în ziua...

Dar va veni vreodată ziua în care să fie satisfăcută nesăţioasa dorinţă a omului? Va veni vreodată ziua în care acesta, sfârşind de urcat panta, va putea să se odihnească pe piscul în sfârşit cucerit?...

Aşa gândea zartogul Sofr, aplecat asupra venerabilului manuscris.

Datorită acestei relatări de dincolo de mormânt, el îşi imagina teribila drama care se desfăşoară fără încetare în univers şi inima îi era plină de compasiune. Sângerând de nenumăratele rele de care suferise înaintea lui tot ceea ce fusese viu, încovoindu-se sub povara acestor eforturi zadarnice, acumulate în nesfârşirea timpurilor, zartogul Sofr-Aï-Sr dobândea încet, dureros, convingerea intimă a eternei reînceperi a lucrurilor.

SFÂRŞIT

Jules Verne

...nu mai are, pentru nimeni, nevoie de prezentare. Aflat printre cei mai citiţi autori din lume, îi datorăm câteva dintre cărţile nemuritoare ale copilăriei şi adolescenţei noastre, de la „Ocolul pământului în 80 de zile” la „Copiii căpitanului Grant”, de la „Insula misterioasă” la „20.000 de leghe sub mări”. Călătoriile sale extraordinare sunt o aventură mirifică, descindere a minţii deopotrivă în universul ştiinţei şi în imaginar.

Eternul Adam este o scriere postumă, „relatare sobră a unui cataclism planetar şi a unui eşec ştiinţific... Lipsa de lirism, descrierea la rece a unor evenimente tragice asigură nuvelei o influenţă mai profundă asupra cititorilor decât ar fi generat-o accentele patetice prezente în alte lucrări pe teme similare”.

Ion Hobana

Cuprins

